

УДК: 378.017

Казьмірчук Н.С. Особливості національного виховання молоді у ВНЗ //Досягнення і проблеми сучасної науки: збірник матеріалів доповідей XVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22 січня 2018 року. – Вінниця, 2018. – Ч.4. - С.31-37.

Автор

Казьмірчук Н.С.
Казьмірчук Н.С.
Kazmirchuk N.S.

Назва

Особливості національного виховання молоді у ВНЗ
Особенности национального воспитания молодежи в вузах
Peculiarities of National Education of Youth in Universities

Анотація

В статті розкривається надзвичайно актуальна проблема сучасної освіти – національне виховання молоді. Акцент зроблено на народне декоративно-прикладне мистецтво, яке є невичерпним джерелом культури народу, що має унікальні можливості впливу на особистість та формування в неї національного світогляду, характеру, глибокої духовності. Національно-патріотичне виховання студентів буде ефективним, якщо у вищих педагогічних закладах забезпечуватиметься: систематичність засвоєння культурно-історичних, морально-духовних, ідейно-естетичних знань, цінностей, сконцентрованих у декоративно-прикладному мистецтві; глибоке пізнання студентами національних традицій, звичаїв, обрядів, символів та оволодіння історичними аспектами, витокami, динамікою розвитку духовних цінностей, техніками творення виробів декоративно-прикладного мистецтва.

В статье раскрывается чрезвычайно актуальная проблема современного образования - национальное воспитание молодежи. Акцент сделан на народное декоративно-прикладное искусство, которое является неисчерпаемым источником культуры народа, имеет уникальные возможности воздействия на личность и формирования в ней национального мировоззрения, характера, глубокой духовности. Национально-патриотическое воспитание студентов является эффективным, если в высших педагогических учебных обеспечивается: систематичность усвоения культурно-исторических, морально-духовных, идейно-эстетических знаний, ценностей, сконцентрированных в декоративно-прикладном искусстве; глубокое познание студентами национальных традиций, обычаев, обрядов, символов и овладения историческими аспектами, истоками, динамикой развития духовных ценностей, техниками создания изделий декоративно-прикладного искусства.

The article reveals an extremely topical problem of modern education - the national education of youth. The emphasis is on folk decorative and applied art, which is an inexhaustible source of people's culture, has unique opportunities to influence the person and form in it a national outlook, character, deep spirituality. National-patriotic education of students is effective if higher pedagogical training is provided: systematic learning of cultural, historical, moral and spiritual, ideological and aesthetic knowledge, values concentrated in arts and crafts; deep knowledge of the students of national traditions, customs, rituals, symbols and mastery of historical aspects, sources, dynamics of development of spiritual values, techniques for creating decorative and applied arts.

Ключові слова

Національне виховання, патріотизм, декоративно-прикладне мистецтво, молодь, історично-мистецька інформація, національна свідомість

Национальное воспитание, патриотизм, декоративно-прикладное искусство, молодежь, исторически-художественная информация, национальное сознание

На сучасному етапі Україна розв'язує складні завдання економічної стабілізації й національного відродження. Разом із перспективами вільного державотворення відкрилися широкі можливості для розвитку освіти, науки, культури, що потребує докорінного реформування процесу навчання і виховання молодого покоління. В сучасних умовах підвищуються вимоги суспільства до громадянина України, у якого серед загальнолюдських якостей поряд з мораллю, національною свідомістю та сумлінням повинні бути національна духовна культура, патріотичні почуття.

Формування творчої, ініціативної, національно свідомої особистості вимагає наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу, змістом, який би відображав історію, мистецтво, культуру, символіку, природу рідного краю та забезпечував можливості постійного духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства.

Теоретико-методологічні основи виховання, нову парадигму освіти і виховання, його мету і зміст розробляли такі вчені, як М.Антонець, А.Бойко, Л.Вовк, М.Євтух, П.Кононенко, О.Мороз, В.Москалець, А.Погрібний, Ю.Руденко, В.Сидоренко, М.Стельмахович, Д.Тхоржевський, М.Ярмаченко. Теоретичні засади національного виховання закладено у дослідженнях українських вчених, психологів та педагогів М.Боришевського, Д.Віконської, В.Москальця, І.Сікорського, Б.Цимбалістого, В.Яніва, Я.Яреми та ін. У своїх працях значне місце вони приділяють українській національній ідеї, духовності, демократичним засадам навчання і виховання, гуманістичним цінностям.

Народне декоративно-прикладне мистецтво є невичерпним джерелом культури народу, яка має унікальні можливості впливу на особистість та формування в неї національного світогляду, характеру, глибокої духовності. Завдяки декоративно-прикладному мистецтву, яке є віковичною скарбницею моральних та духовних здобутків народу і відображає стиль різних епох, регіонів, зберігає багаті невмирущі традиції, пізнаються історія, світогляд, моральні якості наших предків, їхня героїчна боротьба за незалежність нашої держави, формуються основи культурно-духовного багатства українського народу. Народному декоративно-прикладному мистецтву притаманна особлива якість представляти собою художній геній, споконвічні прагнення українського етносу, разом з тим і багатоетнічну загальнолюдську систему культури [1, 25].

На думку науковців (Д.Антонович, В.Винниченко, О.Воропай, М.Грушевський, М.Гончаренко, Є.Маланюк та ін.), саме в середовищі національної культури з використанням надбань традиційної педагогіки можливе успішне розв'язання проблеми формування творчої, всебічно розвиненої особистості з високим рівнем національної самосвідомості. Зокрема, багато діячів культури та педагогів-дослідників, такі як В.Афанасьєв, С.Божович, С.Герасимов, Д.Джоло, І.Зязюн, Н.Кочережко, В.Предко та інші, виділяють особливу роль декоративно-ужиткового мистецтва в естетичному, моральному та трудовому вихованні молодого покоління.

Формування цілей статті. Декоративно-прикладне мистецтво має великі потенціальні можливості в моральному, духовному, культурному та патріотичному вихованні молоді. Але в процесі аналізу навчальних та виховних програм, підручників, методичних джерел з'ясувалося, що цей виховний потенціал використовується недостатньо. Це зумовлено низьким рівнем дослідженості національно-патріотичного виховання студентської молоді засобами мистецтва, зокрема, декоративно-прикладного, а також відсутністю розробок практичного застосування властивостей впливу декоративно-прикладного мистецтва на особистість. В цій статті ми розкриємо наші напрацювання з даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Національно-патріотичне виховання студентів - складний і багатогранний процес, який має на меті виховати розвинуту особистість, сформувати в неї загальнолюдські цінності, політичну зрілість та патріотичну переконаність, активну життєву позицію, вміння вбирати і передавати весь накопичений людством досвід підростаючому поколінню [2, 34].

Твори декоративно-прикладного мистецтва є тим духовним середовищем, у якому формуються світогляд, національна самосвідомість, естетичні ідеали, моральні цінності,

патріотичні та трудові якості особистості. Постійне перебування студентської молоді під впливом матеріальної й духовної культури рідного народу необхідне для найповнішого розкриття і розвитку природних здібностей, творчості, ініціативності, становлення індивідуальності, формування неповторного духовного світу, власної активної життєвої позиції, почуттів обов'язку, відданості і працелюбності заради свого народу, держави.

Отже, національне виховання у вищих педагогічних закладах має бути спрямоване на формування: наукових знань, які розкривають основи національно-патріотичного виховання студентів; свідомого ставлення до патріотичної діяльності; любові до своєї Батьківщини, свого народу; загальнолюдських моральних цінностей і високої педагогічної культури; шанобливого ставлення до історичного минулого українського народу, його мови та духовних цінностей своєї держави; прагнення підвищення добробуту свого народу, держави; вироблення активної життєвої позиції до суспільно-корисної діяльності; взаєморозуміння та поваги до інших націй і народів [3, 63].

З метою вивчення стану національно-патріотичного виховання та можливості покращення і подальшого удосконалення системи виховання студентської молоді вищих навчальних закладів ми вирішили з'ясувати рівень національної культури першокурсників. Серед опитаних студентів 1 курсу 58% вважають, що отримали в школі середній рівень знань щодо національної культури та декоративно-прикладного мистецтва; 39% респондентів отримали низький рівень інформованості щодо національної культури та декоративно-прикладного мистецтва; і лише 3% опитаних задоволені тим рівнем знань з історії й розвитку національної культури та декоративно-прикладного мистецтва, який отримали в загальноосвітніх закладах і вважають його високим. Ці студенти (3%) характеризуються добрими знаннями з історичного минулого свого народу, мають чіткі уявлення про декоративно-прикладного мистецтво, звичаї та обряди українського народу. Вони володіють деякими техніками декоративно-прикладного мистецтва. Ці студенти відчують потребу в систематичному оволодінні спеціальними знаннями, вміють оцінювати події суспільного життя. Усвідомлюючи необхідність отримання ґрунтовніших знань, вони вміють самостійно поглиблювати їх, працюючи в бібліотеках, музеях, лабораторіях. Такі студенти характеризуються розвиненими патріотичними почуттями, високою гуманністю та культурою, добротою, вмінням піклуватися про свою родину та друзів. Їм притаманне бережливе ставлення до національної культури, рідної природи. Вони з повагою ставляться до представників інших народів. Саме такі студенти виявляють активність в організації і проведенні навчально-виховної роботи, ініціативу та самостійність у підготовці до цих виховних заходів, творчо застосовуючи знання та навички, отримані під час уроків, занять на факультативах, гуртках та громадській діяльності.

Але, як бачимо, таких студентів дуже мало. І нашою метою є збільшення кількості таких студентів, в яких, завдяки ґрунтовним знанням історії українського декоративно-прикладного мистецтва, звичаїв та обрядів, володінню техніками декоративно-прикладного мистецтва, участі у виховних заходах народознавчого, мистецького характеру сформуються патріотичні почуття до свого народу, Батьківщини, утвердиться позитивне ставлення до інших народів.

Проаналізувавши теоретичний та практичний педагогічний досвід у вирішенні проблем національно-патріотичного виховання, ми прийшли до висновку про важливість вдосконалення національно-патріотичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Наша система національно-патріотичного виховання студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва ґрунтувалася на таких основних теоретичних положеннях та організаційно-структурних компонентах:

1. Теоретико-методологічні положення Державної національної програми "Освіта" (Україна ХХІ століття), Національна доктрина розвитку освіти.

2. Концептуальні основи національного виховання (С.Русова, Г.Ващенко, В.Сухомлинський).

3. Організація різноманітних форм діяльності студентів, яка ґрунтується на застосуванні декоративно-прикладного мистецтва в навчально-виховному процесі, реалізація виховуючих відносин суб'єктів педагогічного процесу (О.В.Киричук, О.В. Безпалько та ін.)

4. Проектування та прогнозування формування в студентів національно-патріотичних

якостей на основі особистісно орієнтованого застосування засобів декоративно-прикладного мистецтва.

5. Послідовна поетапна реалізація національно-патріотичного виховання: визначення завдань, діагностика, впровадження положень, напрямків і форм впливу на студентів, суб'єктивно-об'єктивні взаємодії та моніторинг динаміки рівнів національно-патріотичної вихованості студентів.

Проаналізувавши основні теоретичні положення та практичний досвід з даної проблеми, ми вирішили удосконалити систему національно-патріотичного виховання студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва та виділити основні блоки наукової та художньої інформації:

1. Сутнісно-змістова, образно-символічна інформація, яка розкриває істотні ознаки, змістові характеристики, образну і символічну наснаженість декоративно-прикладного мистецтва, різних його видів, складових. Цей блок інформації допомагає студентам розуміти орнаментику, символіку, колористику декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Історично-мистецька інформація, завдяки якій студенти пізнавали історичні витоки, джерела виникнення декоративно-прикладного мистецтва, етапи еволюції і вдосконалення мистецьких творів, нарощення їх емоційно-естетичного, морально-духовного потенціалу.

3. Навчально-пізнавальна інформація, спрямована на пробудження і формування в студентів умінь правильно усвідомлювати особливості декоративно-прикладних виробів, сприймати і розуміти мистецтво.

4. Розвивально-виховуюча інформація, завдяки якій у студентів цілеспрямовано розвивалися емоційна, інтелектуальна і вольова сфери, виховувалися естетичні, моральні, ідейні, духовні цінності, якості особистості засобами декоративно-прикладного мистецтва.

5. Практично-творча інформація, спрямована на пробудження в студентів інтересу до декоративно-ужиткового мистецтва, формування потреб займатися практичною діяльністю з метою збереження, розвитку культури, мистецтва, оволодіння різними видами декоративно-прикладного мистецтва [4, 31].

Реалізуючи нашу систему, ми виходили з того, що для здійснення національно-патріотичного виховання потрібно виявити, підтримати й розвинути в особистості студента вже сформовані риси, естетичні потреби і на основі них сформувати глибокі патріотичні якості, закласти механізми самореалізації особистості.

Ми проектували діяльність студентів, створювали умови для їхньої патріотичної діяльності, розвитку їхніх талантів, нахилів, здібностей; реалізовували педагогіку співробітництва і співтворчості, яку клали в основу національно-патріотичного виховання засобами декоративно-прикладного мистецтва.

Висновки. Глибоке пізнання історичного минулого рідного народу, оволодіння його національними, духовними цінностями, вищими здобутками в різних галузях культури, життя – важливі компоненти національно-патріотичного виховання студентської молоді, без якого неможливе збереження історичної пам'яті, розвиток духовності. Теоретичне та практичне оволодіння декоративно-прикладним мистецтвом є надійною основою формування у студентів патріотичних почуттів, їх національної самосвідомості, відчуття невід'ємності від українського народу, готовності до використання скарбниці рідної культури, продовження славних ідейно-естетичних традицій свого народу. Дотримання кращих набутків історичного досвіду, декоративно-прикладного мистецтва, мови українського народу, пізнання і застосування вищих досягнень інших народів, сприяє поглибленню духовності студентської молоді, підносить особистість до вершин цивілізації.

Національно-патріотичне виховання студентів є ефективним, якщо у вищих педагогічних закладах забезпечується: систематичність засвоєння культурно-історичних, морально-духовних, ідейно-естетичних знань, цінностей, сконцентрованих у декоративно-прикладному мистецтві; глибоке пізнання студентами національних традицій, звичаїв, обрядів, символів та оволодіння історичними аспектами, витоками, динамікою розвитку духовних цінностей, техніками творення виробів декоративно-прикладного мистецтва.

Поліпшення формування в студентів історичної пам'яті, національної свідомості і самосвідомості, національної гідності, глибоких патріотичних почуттів, поглядів, переконань

засобами декоративно-прикладного мистецтва здійснюється через такі структурні елементи навчально-виховного процесу вищої школи: створення нових підручників, посібників, методичних розробок; обов'язкові дисципліни; спецкурси; факультативи, індивідуальні заняття; педагогічну та технологічну практику; науково-практичні студентські та викладацькі конференції; науково-дослідну діяльність студентів; проведення вечорів, фестивалей, олімпіад; етнографічні експедиції, екскурсії до музеїв, виставок, визначних місць, на природу; створення етнографічних кутків, музеїв, світлиць, студентських кооперативів, осередків народних майстрів; зустрічі з видатними діячами політики, культури, освіти і науки, майстрами декоративно-прикладного мистецтва; організація самоосвіти і самовиховання студентів.

Література

1. Гевко О. Суть та особливості національно-патріотичного виховання засобами декоративно-ужиткового мистецтва // Рідна школа. – №5. – 2002. – С. 25-26.
2. Грибовская А.А. Детям о народном декоративно-прикладном искусстве". Учебно-наглядное пособие с методическими рекомендациями. – М: Просвещение, 1999 – 167 с.
3. Демченко І. Творчий розвиток молодших школярів засобами образотворчого мистецтва // Рідна школа. – 2002. – №6. – С. 62-64.
4. Гевко О.І. Декоративно-прикладне мистецтво та його значення у національному вихованні молоді / Сучасне українське виховання. – Матеріали науково-практичної конференції: "Українська національно-демократична педагогіка в контексті завдань сучасного виховання". – Дрогобич: Основа, 1996. – С. 130–131.
5. Старовойт Л.В. Художньо-естетичне виховання дошкільників засобами ліплення // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць. – Випуск 43. / Редкол.: В.І.Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – С. 131-135